Методика визначення доступності

Методика визначення доступності об’єкту громадського призначення для громадян з особливими потребами

У 1999 році на заміну державних будівельних норм колишнього Радянського Союзу (СНИП 2.08.02-89) Україна розробила свої (ДБН В.2.2-9-99), які стали чинними з 1 січня 2000 року. Додаток "Г" цих норм чітко визначив параметри обладнань і пристроїв, якими мають облаштовуватися будинки та споруди. Проте дотепер ми не бачимо широкого втілення цих норм у життя.

Про безбар'єрність йдеться не тільки в цих державних будівельних нормах (ДБН). Почнемо з того, що Конституція України визнає всіх рівними у своїх правах. Тобто, наприклад, візочник має право, як і будь-хто, відвідувати місця праці, відпочинку, торгівлі, культові тощо. Проте реально це є неможливим. Також законодавчо вимоги щодо безбар'єрності в соціальній інфраструктурі передбачено ще у 1991р. Законом «Про основи соціальної захищеності інвалідів в Україні». У наказі Держбуду від 05.09.2001 р. № 175 йдеться про недопущення проектування, проведення експертизи, введення в експлуатацію об'єктів, які не враховують вимоги державних будівельних норм щодо забезпечення прав інвалідів. Зрештою, є державна програма, затверджена постановою Кабінету Міністрів України «Про забезпечення доступу людей з обмеженими фізичними можливостями до об'єктів житлового та громадського призначення» від 04.06. 2003 р. № 863. Та попри це, інвалід-візочник продовжує долати бар'єри, нерідко ціною власного життя (зверніть увагу на більшість пандусів і ви зрозумійте, про що я кажу), а всі накази залишаються на папері. Чому так?

Здавалося б, інспекції архітектурно-будівельного контролю згідно із перерахованими законодавчими та нормативними документами не мали б приймати в експлуатацію ту чи іншу будівлю, якщо вона є недоступно для людей з інвалідністю.

Але виходить така колізія: повноваження інспекції – лише перевіряти, чи новозбудований об’єкт виконано відповідно до проекту. Отже, упущення відбуваються ще на першому етапі, коли органи архітектури видають завдання на проектування (АПЗ). Чому так? Мабуть, тому що немає чіткої схеми відповідальності, не передбачені штрафні санкції тощо.

В Указі Президента України від 1 червня 2005 року № 900/2005 йдеться про додаткові заходи для забезпечення безумовного додержання центральними та місцевими органами виконавчої влади законодавства щодо створення належних умов життєдіяльності людей з інвалідністю. Термін виконання є досить стислі. Чи можливо за кілька місяців виправити все, що не було зроблено за 15 років? Принаймні, треба прагнути.

Президент зобов'язав один раз на півроку інформувати його про реалізацію передбачених заходів. Це дуже добре. Проте хотілося б, аби робили це також і люди, для яких створюється безбар'єрне середовище. Тоді Глава держави зможе побачити реальну картину. Наведу один приклад: коли Національна Асамблея інвалідів України (НАІУ) звернула увагу на звіт однієї з облдержадміністрацій, в якому було прозвітовано про створення безбар'єрного середовища в цій області, то були здивовані - все виглядає надто добре. Місцеві чиновники подали те, що хочуть побачити можновладці. Але ж знаючи про правдивий стан, то це не зовсім відповідає дійсності.

У багатьох розвинутих країнах Світу створені комітети доступності, куди входять представники від незрячих, глухих, візочників, людей похилого віку чи молодих сімей. Комітети виконують дорадчу та консультаційну функцію, надаючи фахівцям та представникам влади оцінку щодо доступності з позиції користувача. З урахуванням висновків комітетів приймаються ті чи інші рішення.

Лише постійне втручання людей з інвалідністю та інших небайдужих людей зможе покращити ситуацію і в нашій державі. В Україні таких комітетів поки що немає, хоча вони і передбачені вже згаданою Державною програмою, а також згаданим Указом Президента. Лише в поодиноких містах, де є активісти, котрі пройшли вишколи на семінарах-тренінгах з безбар'єрності, що проводить Національна Асамблея інвалідів України, створили громадські групи впливу на місцеві органи влади у процеси створення безбар'єрності. При цьому ставлять перед собою мету звертати увагу структурним підрозділам архітектури та житлово-комунального господарства на недоліки, керуючись чинною нормативною базою та застосовуючи законодавчі важелі з метою поступової ліквідації усіх бар'єрів та створення універсальної доступності.

У першому методичному посібнику НАІУ ми подавали методику проведення аудиту доступності об'єктів громадського призначення. За цією методикою було визначено 9 ознак, які впливають на повну та універсальну доступність соціальної інфраструктури для усіх категорій громадян.

Зокрема:

1. Безпроблемне пересування по прилеглій території:
2. Наявність визначених місць для паркування автомобілів інвалідів найближче до входу у будинок.
3. Входи/виходи, двері
4. Доступний заїзд у приміщення, сходи/пандуси.
5. Відсутність порогів, широкі двері, широкі коридори.
6. Доступність до усіх поверхів у приміщенні (ліфти, ескалатори, пандуси тощо).
7. Наявність доступних і пристосованих для неповносправних санітарно-гігієнічних приміщень: туалету, душової тощо.
8. Доступні для людей у візках таксофони, банкомати.
9. Означення місцезнаходження (піктограми).

За цією методикою проводилися аудити доступності у різних містах України від Києва до провінційного райцентру. Але, як з'ясувалося, така повна методика ще не є на часі для нашого суспільства, оскільки Україна стоїть лише на початку шляху створення безбар'єрного, універсально доступного середовища, зручного і безпечного для усіх категорій громадян. Ми тішимося будь-якому пристосуванню, який з'являється в довкіллі, навіть якщо він і не є досконалим. А причиною недосконалості є ментальність суспільства та невігластво фахівців в галузі архітектури та будівництва, які елементи доступності виконують будь-як, не керуються при цьому відповідними чинними нормативами (ДБН). Часто при цьому посилаються на відсутність коштів. Але зваживши на матеріали оздоблення деяких будівель очевидно, що це не є правдою і не це є причиною.

З власного досвіду, як користувача інвалідного візка, зауважується, що для більш-менш самостійного пересування людині у візку необхідно забезпечити елементами доступності у довкіллі в наступних випадках?

- безпечне та безпроблемне пересування пішохідними шляхами/тротуарами по прилеглій території;
- наявність неподалік від громадського об’єкту автостоянки з виділеними місцями для паркування чи зупинки автотранспорту, котрим користуються інваліди особисто, або іншим транспортом, котрим привозять неповносправних людей;
- доступні чи пристосовані для людей з інвалідністю входи в будинки/споруди;
- доступність для людей з інвалідністю приміщень в будівлі;
- доступність та пристосованість для людей з інвалідністю санвузлів (туалети тощо);
- послуги: таксофони, банкомати, поштові скриньки, різноманітні торгові та квиткові апарати, віконечка кас, інформації і ін.
- наявність візуальної інформації про місце розташування елементів доступності.

Пропонована увазі спрощена методика обстеження та надання пропозицій. Вона передбачає доступність лише в найнеобхідніших громадських місцях з найелементарнішими елементами доступності. Поради і вимоги, подані у цій методиці, в переважаючій більшості спираються як на чинні в Україні будівельні норми, так і на світові норми, які в перспективі будуть прийняті і в Україні, оскільки вона орієнтується на Євросоюз.

Якою ж має бути доступність відповідно до нормативів?

1. Прилегла територія (містобудівні вимоги).

Незалежно від того, чи потрібно людині у візку дістатися всередину будь-якої будівлі, чи людина просто проходить повз цю будівлю/споруду, - власник будівлі на усій прилеглій території повинен забезпечити безпроблемне та безпечне пересування усім категоріям громадян.

Ширина тротуару чи проходу залежить від інтенсивності руху пішоходів, але за чинними будівельними нормами повинна бути не меншою 1,50 м.
Така мінімальна ширина забезпечує можливість розминутися людині у візку з пішоходом, а при потребі забезпечує можливість розвернутися звичайним інвалідним візком на 1800.

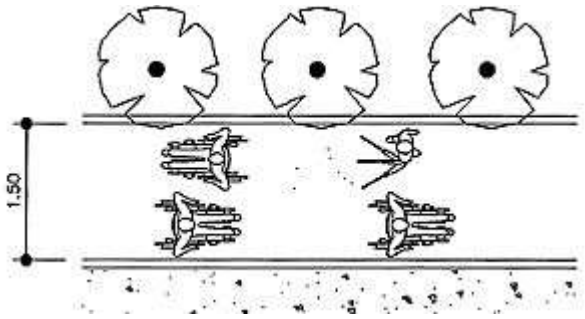

На тротуарі не повинно бути сходів, вибоїн, а щілини між тротуарними плитами чи у різного виду решітках повинні бути не більше 1,3 х 1,3 см.

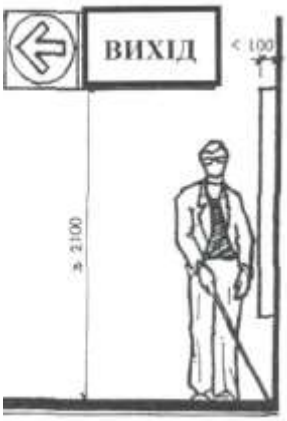

Для забезпечення безперешкодного проходу для людей з вадами зору на пішохідні шляхи/тротури не повинні виступати кущі зелених насаджень та звисати гілки дерев, вивіски чи інші предмети нижче від 2,10 м.

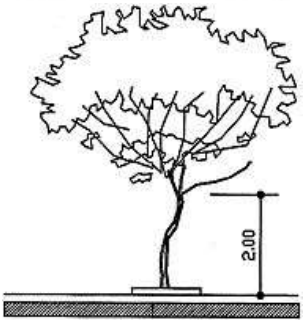

На прилеглій території, в усіх місцях перетину пішохідних шляхів/тротуарів з проїздами у двори чи підворітні, в місцях заїзду на автостоянки, гаражі, АЗС тощо проходи мають бути по усій ширині тротуару, без бордюрів, з плавними ухилами не більше 1:12.

контрастна розмітка

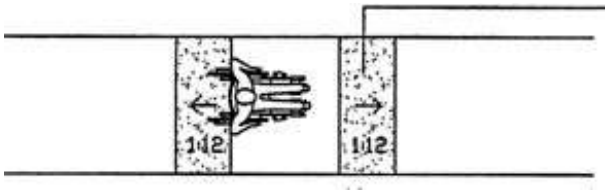

Похилі з’їзди, пандуси.

Для забезпечення безпроблемного проїзду людям у інвалідних візках, з дитячими, вантажними чи іншими візками - в усіх місцях перетину пішохідних шляхів/тротуарів з проїжджою частиною різних напрямків руху (виїзду з автомобільних стоянок, зупинок громадського транспорту) необхідно влаштовувати похилі з’їзди - пандуси

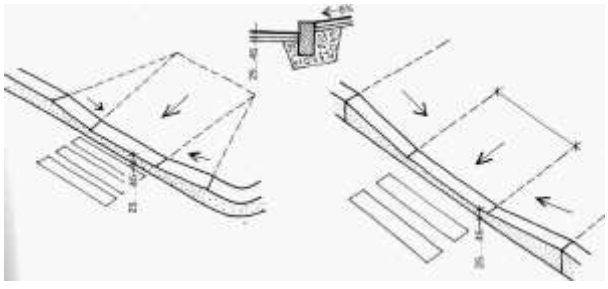

Пандуси бувають трьох типів:

Стандартний:
з'їзд врізано у тротуар з трьома сторонами, що забезпечують проїзд у трьох напрямках (фронтальному і бічних).

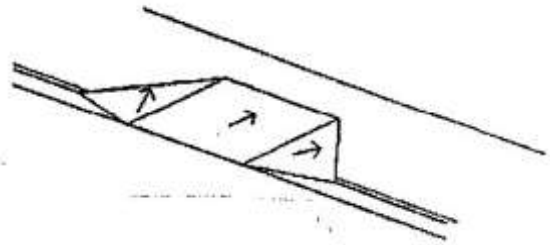

Прилаштований:
до тротуару з трьома сторонами, що забезпечують виїзд з трьох напрямків. Такий тип пандусів допускається лише на автостоянках.

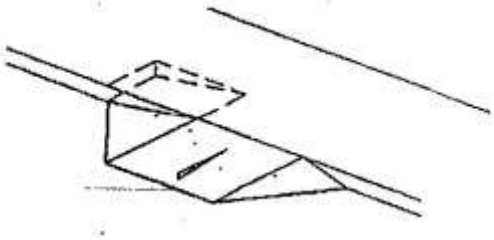

Односкатний:
лише з одним ухилом. Через те, що з обох країв виступають бордюри, такий тип пандуса є небезпечним і для користувачів візками, і для звичайних пішоходів.

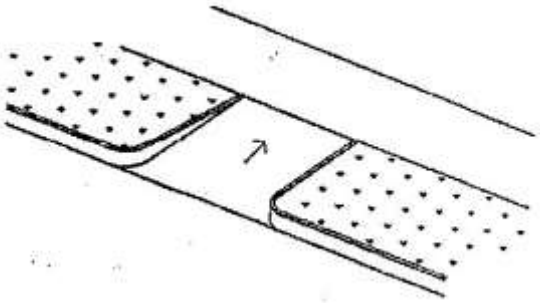

Рекомендовані ухили пандуса повинні бути:
фронтальний – 1:12
бічні – 1:10
Висота бордюрного каменя в найнижчому місці 2,5-4,5 см.
Пропускна ширина пандуса, як правило має бути 1,20 м, але не менше 90 см.

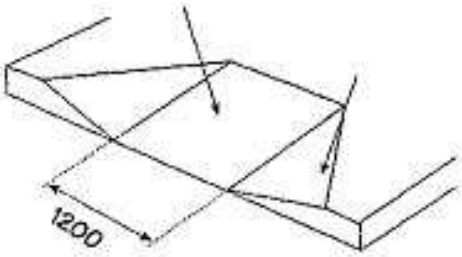

1. **Місце для паркування автотранспорту.**

Місце для паркування автотранспорту людей з інвалідністю повинно бути розташоване якнайближче до входу у будинки/споруди громадського призначення, <u>але не далі як 50 м.</u>
Ці місця повинні бути доволі широкі, щоб забезпечити під'їзд інвалідним візком.

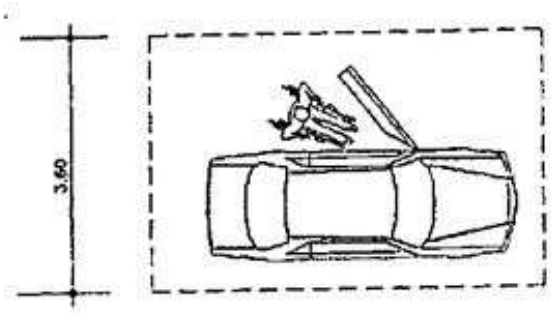

Шлях від місця стоянки до будівлі/споруди повинен бути без бар'єрів.
Тому необхідно облаштовувати пандуси для виїзду візком зі стоянки на тротуар.
Розміри:
мін. ширина місця для автомобіля інваліда – 3,50 м
для проїзду інвалідним візком між автомобілями на стоянці має бути інтервал щонайменше від 1.00 м. до 1,50 м

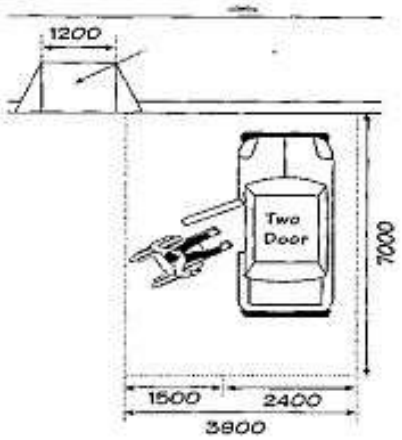

Стоянки можуть мати різне планування:

a)
паралельно до тротуару

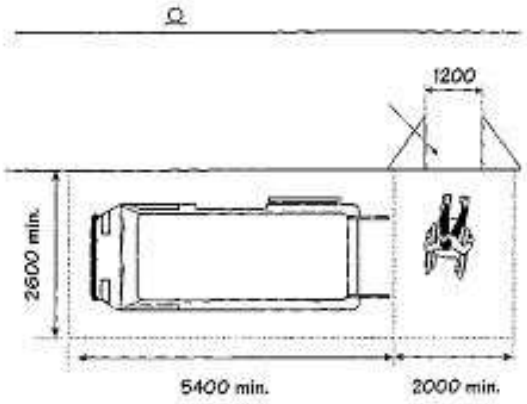

b)
паралельно до тротуару з місцем у "кишені".

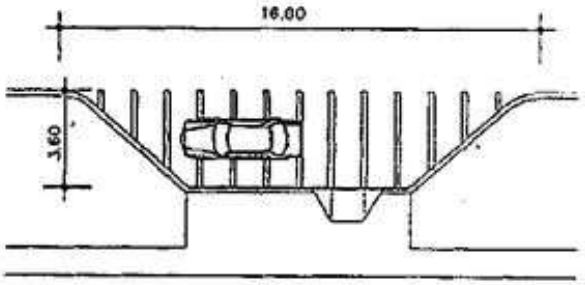

c)
перпендикулярно до тротуару

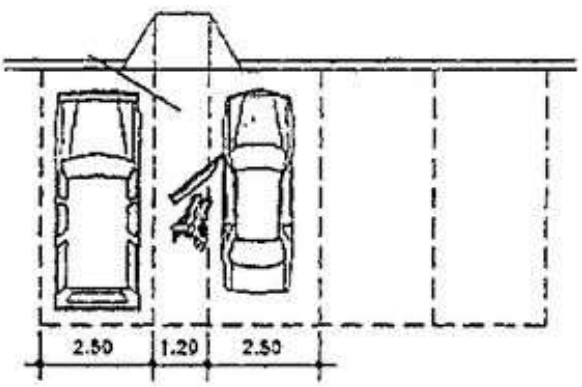

d)
під кутом, так званою “ялинкою”.
При розташуванні стоянки під кутом, утворюється вільне місце в кінці ряду, котре може бути використане для влаштування заїзду (пандусу).

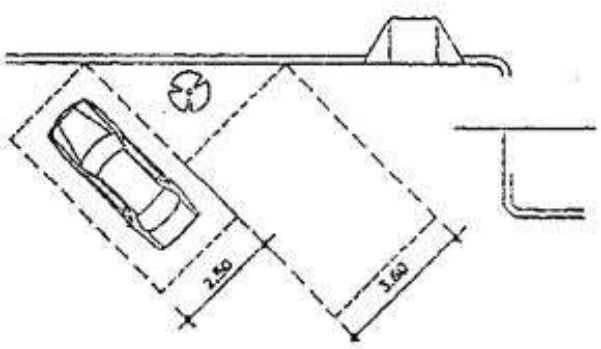

Розрахунок місць для автомобілів інвалідів:

На стоянках біля установ обслуговування необхідно виділяти не менше 10 % місць (але не менше одного місця) для автомобілів інвалідів.

В місцях зупинок транспорту загального користування, а також місцях для висадки із спеціалізованого транспорту для перевезення людей у візках повинні бути похилі заїзди (пандуси)

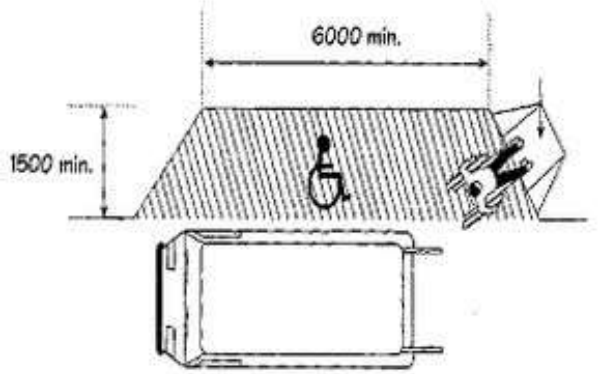

Місця для стоянок а/м людей з інвалідністю повинні бути означені знаками, прийнятими в міжнародній практиці.

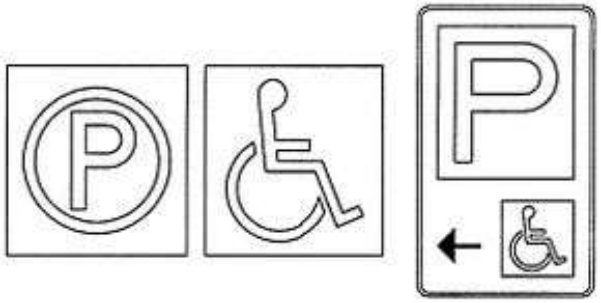

3. Входи/виходи, двері:

Кожна будівля чи споруда повинна мати як мінімум один вхід, доступний для людей з інвалідністю.

Площадки перед входами в будівлі та споруди, а також пандуси, сходи і піднімальні пристрої для інвалідів повинні бути захищені від атмосферних опадів.

Вхідні двері повинні забезпечити безпроблемний прохід людям з важкими ураженнями опорно-рухового апарату та проїзд інвалідним візком. Бажано облаштувати двері спеціальними пристосуваннями для фіксації дверних полотен в положенні „зачинено” і „відчинено”. Пороги в дверях не повинні перевищувати 2,5 см.

Решітка чи щітка для витирання ніг перед входом в будівлю чи в тамбурі вхідних дверей не повинна створювати перешкоди.

При потребі входи у приміщення необхідно облаштувати пандусом чи іншим пристроєм, що забезпечує підйом інвалідів на рівень входу в будинок, а відтак до рівня 1-го поверху чи ліфтового холу. В ідеальному варіанті пандус повинен примикати до сходів головного входу.

Сходи і пандуси мають бути суцільними, рівними, без виступів із шорсткою поверхнею. По краях сходів мають бути поруччя на висоті 90 см, а по краях пандусів мають бути поруччя на висоті 70 см і 90 см.

4. **Доступність всередині будинку**

4.1. Усі двері в будівлі повинні бути шириною не менше 85 см.

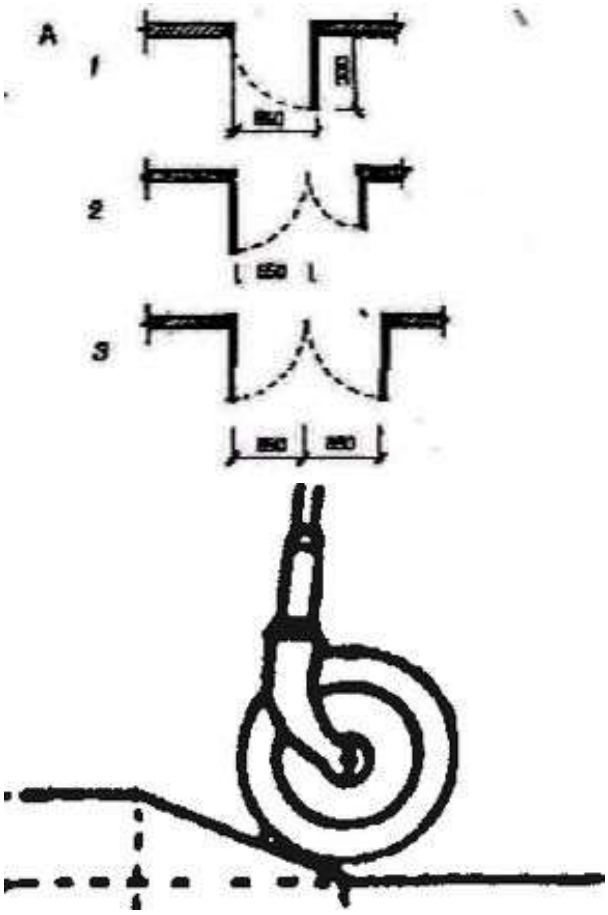

Пороги в дверях не повинні перевищувати 2,5 см.

4.2. В будівлях та спорудах в місцях перепаду рівнів горизонтальних ділянок підлоги, в тому числі на сходах від вестибулю головного входу до ліфтового холу, необхідно передбачати влаштування пандусів. Висота підйому кожного маршу пандуса не повинна перевищувати 0,8 м, а ухил – бути більше 1:12. При підйомі до 0,2 м ухил пандуса може бути 1:10 (арк.11).

Пандуси:

В місцях перепаду рівнів, що перевищують 0,04 м, між горизонтальними дільницями пішохідних шляхів або підлоги в будівлях і спорудах потрібно передбачати пандуси і сходи.

Максимальна висота одного підйому (маршу) пандуса не повинна перевищувати 80 см при ухилі не більше 8% (1:12).

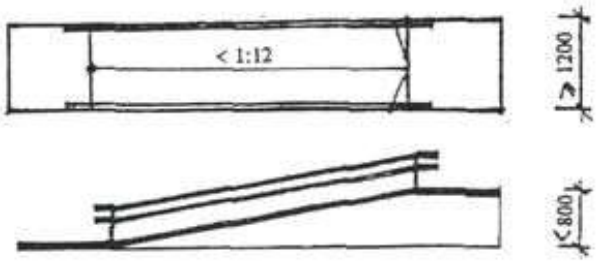

При перепаді підлоги на шляху руху до 20 см і менше допускається збільшувати ухил пандуса до 10 % (1:10).
Поперечний ухил пандуса не має перевищувати 1:50 (2%)

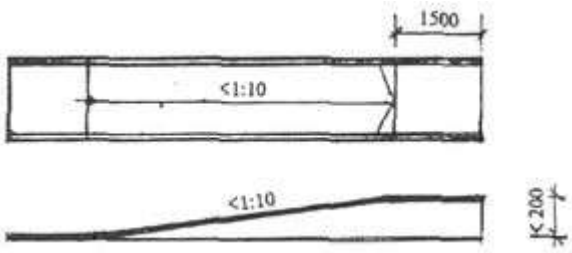

На початку і в кінці кожного підйому пандуса необхідно влаштування горизонтальних площадок шириною не менше ширини маршу пандуса і довжиною не менше 1,5 м.

При зміні напрямку пандуса ширина горизонтальної площадки повинна забезпечити можливість повороту крісла-візка.

Розміри такої площадки повинні бути не менше 1,5 х 1,5 м.

Ширина пандуса має відповідати основним параметрам проходів.

По зовнішніх, не дотичних до стін, краях пандуса та площадок необхідно передбачати обмежувальні бортики висотою не менше 0,05 м і загорожу висотою не менше 0,9 м.
Поруччя має бути встановлено з обох сторін пандуса, паралельно до його поверхні, на висоті 0,9 і 0,7 м (для дітей дошкільного віку – на висоті 0,5 м) і мати внизу і вгорі над горизонтальними площадками продовження по горизонталі довжиною не менше 30 см.

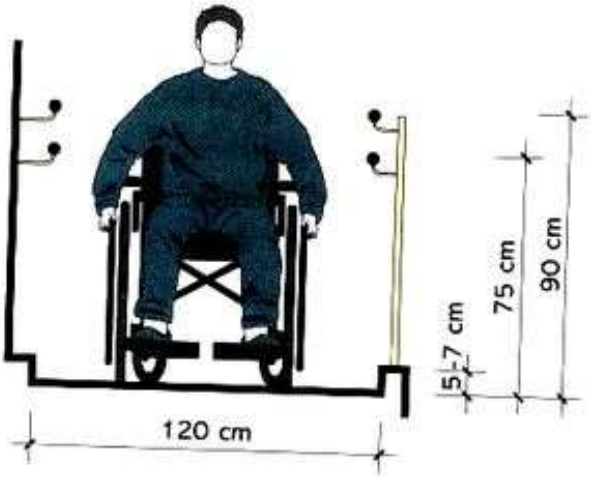

Відстань між поруччям і стіною рекомендується не менше 4,5 см.

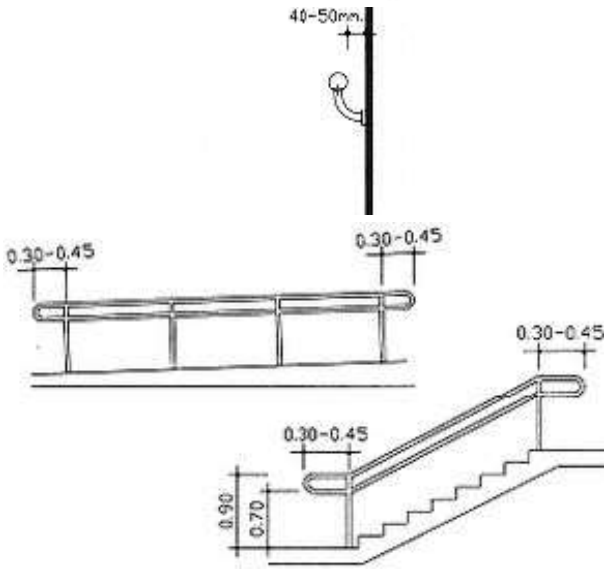

Поруччя повинно закінчуватися плавними заокругленнями, їх кінці потрібно надійно закріпляти до підлоги, стіни чи до стійок.

Ширина пандуса повинна бути 1,20 м, але не вужче 1 м.

Пандуси: можуть мати одну із наступних конфігурацій:

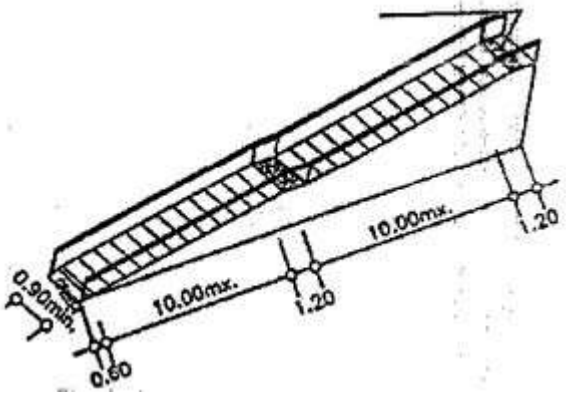

а) прямі

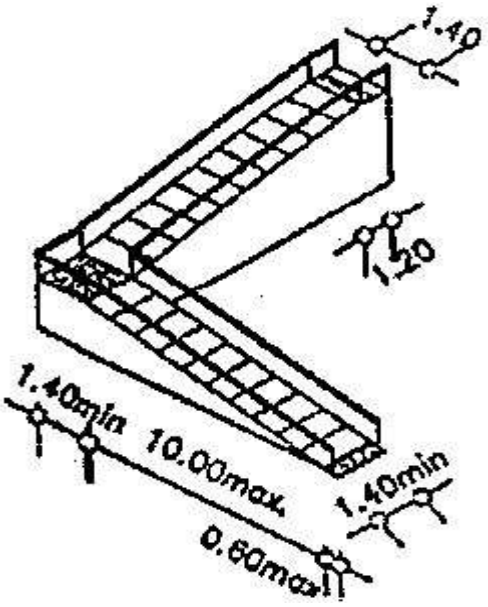

b) під кутом 90^0

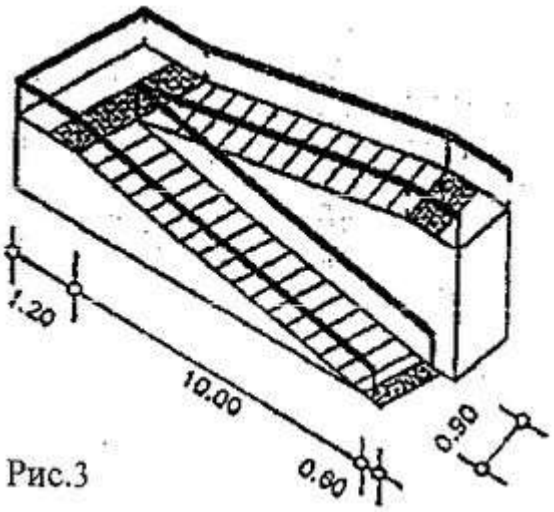

Рис.3

c) поворотний на 180^0

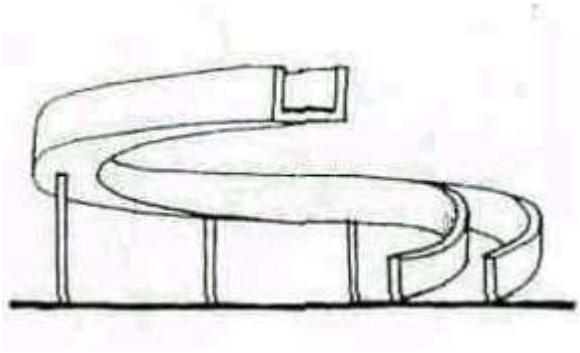

d) криволінійні та гвинтові –
(не рекомендується, оскільки на такому пандусі важко керувати візком людям зі слабими руками)

Нормативні вимоги до проектування пандусів:

при підйомі на висоту	допустимий ухил пандуса	максимальна довжина маршів пандуса	необхідність облаштування проміжної площадки для відпочинку
	до 5 % (1:20)	не обмежена	не потрібно
до 0,2 м	від 5 до 10 % (1:10)	4 м	не потрібно
від 0,2 до 0,8 м	від 4 до 8% (1:12)	6-10 м	не обов’язково
від 0,8 і більше	від 5 до 8% (1:12)	6-10 м	необхідно через кожних 6-10 м
Більше 0,2 м	Ухили більше 8 % на пандусах допускаються у виняткових випадках		

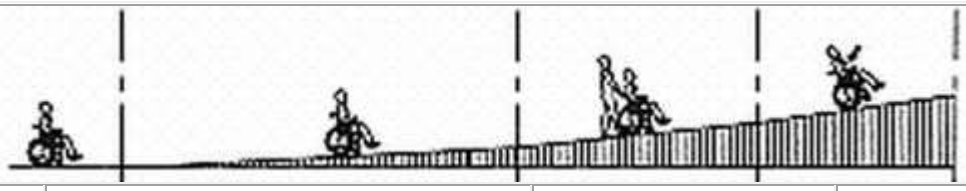			
ідеальна рівнина	менше 1:20	max 1:10	більше 1:10
	повністю доступно	Частково доступно	небезпечно

4.3. В місцях перепаду рівнів менше аніж на висоту одного поверху і там, де неможливо облаштування пандусів, необхідно передбачати облаштування підйомників, пристосованих для самостійного користування інвалідами в кріслах-візках. При розташуванні приміщень, якими користуються інваліди на кріслах-візках чи персонал у спеціалізованих закладах при обслуговуванні хворих на каталках, вище першого поверху, - в будівлях необхідно передбачати спеціально облаштовані ліфти.

4.4. Ліфт повинен зупинятися на усіх поверхах і викликатися з кожного поверху.

5. Туалети:

В усіх закладах громадського, адміністративного чи виробничого призначення при розрахунковій чисельності відвідувачів 50 осіб або тривалості перебування відвідувача більше 1 години необхідно передбачати туалети загального користування.

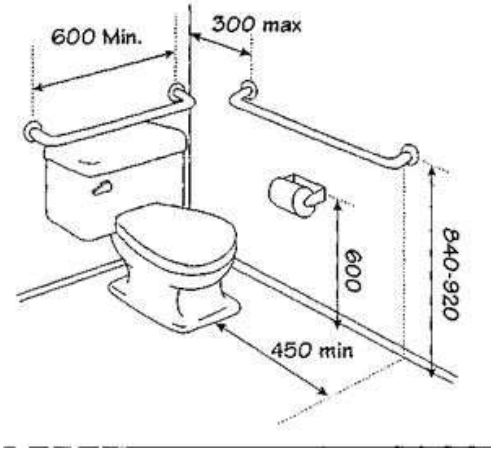

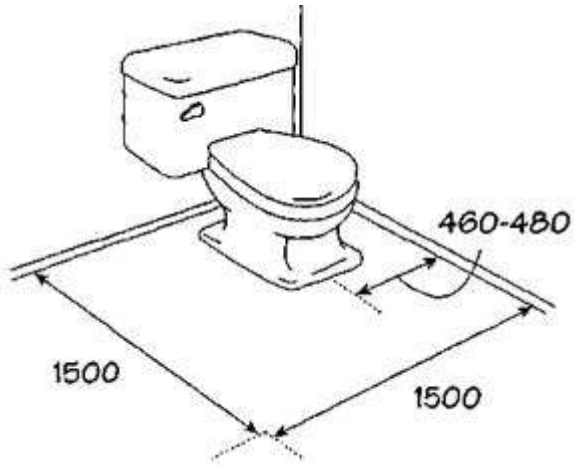

При цьому має бути не менше однієї універсальної кабіни, доступної для всіх категорій громадян, облаштованої допоміжними пристроями.

6. Наявність інформаційних табло/піктограм

В усіх об’єктах громадського призначення має бути візуальна інформація про розташування пристосованих для інвалідів місць та послуг. Інформація має бути представлена відповідними піктограмами та символами, що застосовуються у міжнародній практиці.

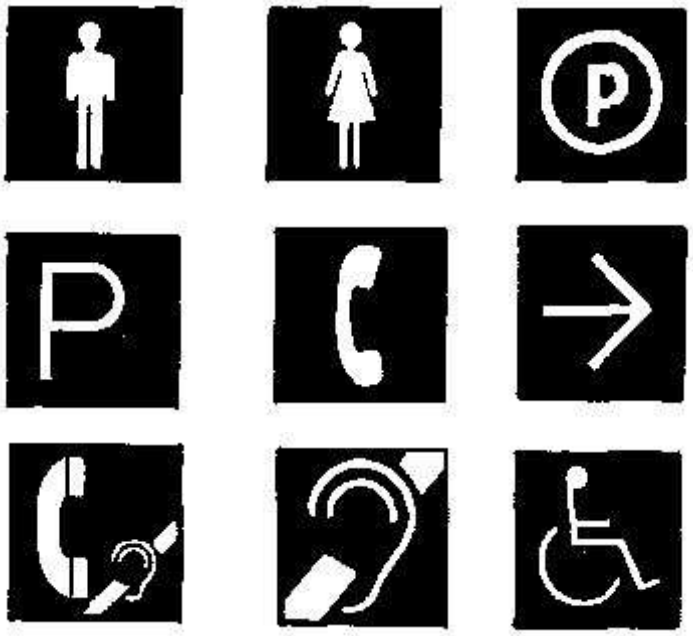

Зокрема:
про місце розташування пандуса

про місце розташування альтернативного входу

кнопка виклику персоналу

місце розташування доступного для людей у візках туалету

місце розташування доступних для людей таксофонів

Місце розташування стоянки для а/м інвалідів

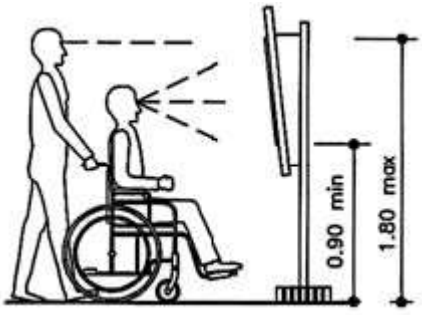

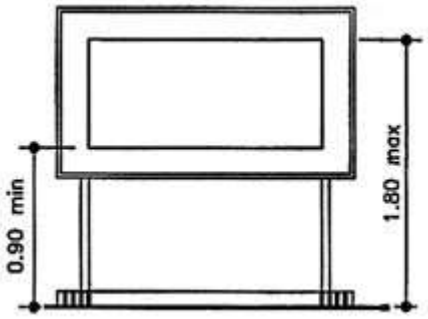

Розташування візуальної інформації в будівлях і спорудах повинно бути зручним для користування інвалідами на кріслах-візках

Висота розташування зони оптимальної видимості враховується при визначенні висоти встановлення вікон (арк.17).

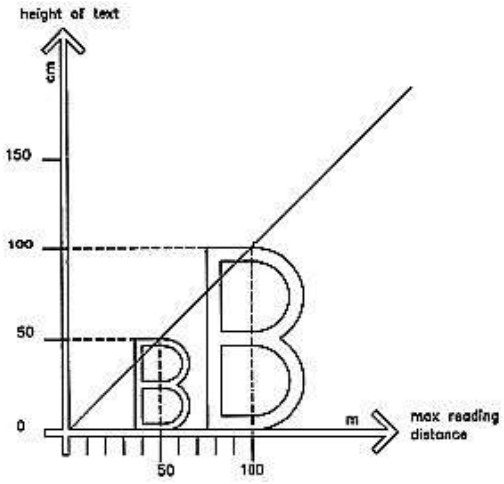

Попереджувальну інформацію про наближення до перешкод для інвалідів з вадами зору рекомендується забезпечувати зміною кольору і фактури поверхні поля.

Будівлі та споруди, що розраховані на відвідування та перебування інвалідів з вадами слуху (та можливими розладами мови), рекомендується облаштовувати послідовною та візуальною інформацією, щоб вони могли орієнтуватися без додаткового спілкування. Кожне приміщення повинне бути чітко позначене великими та добре освітленими знаками.

Ярослав ГРИБАЛЬСЬКИЙ,
координатор програми безбар'єрності
ВГСПО «Національна Асамблея інвалідів України»

http://netbaryerov.org.ua/index.php/dostup/metodika